

نگاهی به منظومه فکری علامه مصباح یزدی بنیانگذار علوم انسانی اسلامی

تحلیل

آیت‌الله محسن اراکی

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی، در عرصه علمی شخصیتی جامع و متعدد الطراف بود و بحق می‌توان از او به‌عنوان فیلسوف، فقیه، عارف و اندیشمندی یاد کرد که توأمان بر مبانی علوم اسلامی و اندیشه جهانی تسلط داشت. او، استادی متخلق و خودساخته بود که در تلاش‌های علمی‌اش به معیارها و موازین الهی و اسلامی اهتمام جدی داشت. از این رو، یکی از ساحت‌های محل توجه ایشان «تولید علوم انسانی اسلامی» بود و می‌توان ایشان را بنیانگذار و پدر علوم انسانی اسلامی معرفی کرد، چرا که در این زمینه دارای مکتب فکری جامع و فراگیری است که ما امروز بر سر سفره دانش ایشان نشسته‌ایم.

تعریف علامه مصباح از «علوم انسانی»

تعریف علم، اولین نقطه اختلاف نظر ما با تفکر غربی است. آنان، علم را به گزاره‌هایی که از طریق تجربه و حس قابل اثبات باشد، منحصر می‌کنند و هر آنچه که قابل اثبات حسی نباشد، غیرعلمی می‌خوانند. استاد علامه مصباح در این عرصه دیدگاه‌های قابل تأملی دارد و معتقد است که علم گزاره‌ای است که به وسیله برهان قابل

بسیاری از آنها مبتنی بر استقرای ناقص است و با یک استقرای ناقص نمی‌توان به یک قصبه برهانی و یقینی دست یافت. اختلاف نظر دیگر ما با دنیای غرب به تعریف انسان برمی‌گردد و این پرسش اساسی که «انسانی بودن» علوم به چه امری بازمی‌گردد. آیت‌الله مصباح، محور انسانی بودن علم را تفکر و اندیشه انسان می‌داند. به تعبیر دیگر، موضوع علوم انسانی، رفتارهای ارادی انسان برخاسته از سنخ است.

وسعت «جهان غیب» و حدود «جهان حس» در نگاه علامه مصباح

از دیگر مباحث مورد توجه علامه مصباح، محور قرار گرفتن «غیب» در علوم انسانی است. به باور ایشان بدون اعتقاد به غیب اساساً نمی‌توان علوم انسانی داشت. ما یک حوزه غیبی و یک حوزه غیبی

اثبات باشد؛ حال این برهان می‌تواند برهان قیاسی یا استقرایی جامع شرایط باشد؛ از این رو، تجربی بودن یا نبودن امری، در علمی بودن آن تأثیری ندارد. از این رو، ما با بسیاری از آنچه را که به‌عنوان «علم انسانی» مطرح می‌شود علم نمی‌دانیم چون مبانی برهانی ندارد؛

تأکید علامه مصباح بر همکاری حوزه و دانشگاه در تولید علوم انسانی اسلامی

در علوم انسانی سه دسته از قضایای «هستی‌شناختی»، «باید‌ها و نیاید‌ها» و «شاید‌ها و نشاید‌ها» به فلسفه گره خورده‌اند. در میان این سه دسته قضایا، جایگاه فلسفه در حوزه هستی‌شناسی برجسته‌تر است چون به پیوند انسان با هستی و مبدأ می‌پردازد. بنابراین، بدون توجه به مباحث فلسفی، علوم انسانی شکل نخواهد گرفت. به همین دلیل،

علامه مصباح هم بر اهمیت فلسفه تأکید بسیار داشتند. ایشان معتقد بودند بدون تحول در منابع، روش و منطق، هیچ دانش علمی متحول نخواهد شد. از این رو، در تولید علوم انسانی اسلامی هم، بر تحول مبانی تمرکز داشتند و می‌گفتند بعد از تحول در مبانی و روش است که علم آماده تحول شده و نظریات، مسائل و پاسخ‌های جدید جایگزین و نظام معرفتی نوینی

حاصل می‌شود.

ایشان معتقد بودند تولید علوم انسانی اسلامی کاری اجتهادی است که به دست حوزویان مجتهد و با همکاری دانشگاهیان محقق خواهد شد و یکی از وظایف مهم اهالی فکر و اصحاب علوم انسانی ما، پی‌گرفتن اندیشه‌ها و افکار علامه مصباح است که می‌تواند بسیار برای جامعه امروز ما راهگشا باشد.

عکس: تسنیم

جهان درون انسان، جهان غیب است؛ احساسات، عواطف، اندیشه، انگیزه‌ها همه ریشه در «جهان غیب» دارند. به این اعتبار، رفتارهای انسان برپون دادی از آن چیزی است که در غیب انسان وجود دارد. از این رو، علامه مصباح معتقد است که اگر از این جهان غیب اطلاعاتی نداشته باشیم و قواعد حاکم بر آن را ندانیم، نمی‌توانیم علوم انسانی داشته باشیم؛ مگر می‌شود کسی ادعای دانش و علم داشته باشد، این جهان و نظم حاکم بر آن را ببیند؛ اما تصرف عالم غیب بر عالم محسوس را بینند و به نقش خداوند در مدیریت

جهان معتقد نباشد؟ مقصود از علوم انسانی اسلامی، داده‌هایی است که ما به وسیله روش علمی از منابع دینی کسب و صحت آن را هم با عقل تأیید کرده باشیم و آیت‌الله مصباح هم فراوان در بیانات‌شان بر چنین عقلائی تأکید داشتند.

مکتوب‌های حاضر، متن ویرایش و تخیص شده «ایران» از سخنرانی‌هایی است که در ماه‌های اخیر در «انجمن علمی علوم انسانی» (ره) در محل مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) ارائه شده است.

عکس: تسنیم

میراث فکری علامه مصباح

دیدگاه

آیت‌الله محمود رجبی

رئیس مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

با توجه به اینکه علامه مصباح را می‌توان از پیشگامان «تولید علوم انسانی اسلامی» برشمرد ملهم از اندیشه‌های ایشان می‌توان برکات علوم انسانی اسلامی را در سه ساحت «حوزه علمیه»، «نظام اسلامی» و «سطح بین‌الملل» ردگیری کرد.

۱. برکات علوم انسانی در حوزه‌های علمیه را چنین می‌توان ذکر کرد:

(الف) از رسالت‌های مهم حوزه‌های

علمیه هویت‌بخشی در عرصه فردی، ساخت فرهنگ در بعد اجتماعی و آفرینش تمدن نوین اسلامی برای آینده بشریت است. طبعاً این سه رسالت باید براساس اندیشه‌های اسلامی صورت گیرد و علوم انسانی دو ویژگی مهم «هویت‌سازی» و «فرهنگ‌سازی» دارد. بنابراین، حوزه علمیه با بهره‌گیری از این دو خصیصه می‌تواند به مسئولیت خود در سه ساحت فردی، اجتماعی و ایجاد تمدن نوین اسلامی جامه عمل بپوشاند.

(ب) حوزه‌های علمیه رسالت دفاع از ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی را به دوش دارند و یکی از قلمروهایی که بیشترین آسیب را به ارزش‌های اسلامی می‌زند «علوم انسانی سکولار» است. این علوم با القای نسبییت فرهنگی - معرفتی و القای شک‌گرایی، انحصار روش‌گرایی در روش تجربی و... بیشترین آسیب‌ها را متوجه ارزش‌ها و آرمان‌های ثابت اسلام و مکتب اهل بیت(ع) می‌کند. اگر حوزه علمیه بخواهد با این تهاجمات سهمگین مقابله کند، بهترین راه، شناخت این علوم و ارائه دلیل درست آن یعنی «تولید علوم انسانی اسلامی» است. ج: قابل‌پذیرش از احکام اجتماعی اسلام و نظامات اجتماعی اسلامی سوسمین رسالت حوزه‌های علمیه است و علوم انسانی اسلامی بهترین ابزار برای تبیین عقلانی و تعامل با نخبگان علمی است تا با هم‌زمانی بتوانیم حقایقیت احکام و اقدامات اجتماعی اسلام را در سطح جهانی عرضه کنیم.

۲. برکات علوم انسانی اسلامی برای نظام اسلامی را چنین می‌توان یادآور شد: (الف) مهندسی فرهنگی براساس احکام اسلام؛ باید اسناد ملی را که نقش راه جامعه ما به سوی تعالی و اسلامی شدن است، تهیه کنیم و «علوم انسانی اسلامی» در تدوین این سندهای ملی بیشترین نقش را می‌تواند داشته باشد.

(ب) جهت‌دهی به نظام آموزش و پژوهش کشور که با تولید علوم انسانی اسلامی می‌توان آن را فراهم کرد.

(ج) عمق‌بخشی و ارتقای فرهنگ عمومی نخبگان جامعه که این مسیر هم با تولید علوم انسانی اسلامی هموار می‌شود.

۳. در سطح بین‌المللی، علوم انسانی اسلامی برکات سرنوشت‌سازی داشته است که از مهمترین آنها چشم در علوم انسانی جهانی است. علوم انسانی اسلامی با وارد کردن منبع وحی، تحولی را در مبانی و روش‌شناسی علوم انسانی جهانی ایجاد کرد و افق‌های جدیدی را پیش روی آن قرار داد.

موضوع: «مزایده فروش ضایعات در سال ۱۴۰۲»

شرکت سهامی نمایشگاه‌های بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران

شماره تماس: ۸۸۹۶۹۷۳۷ و ۸۵۱۳۳۶۷۸

دفتر ثبت نام: ۱۴۰۲/۰۴/۲۸ ساعت ۸ تا ۱۷

مکان: تهران، خیابان خرمین، پلاک ۱۳۳

ساعات: ۱۵:۰۰ تا ۱۷:۰۰

روز: شنبه

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۷

روز: یکشنبه

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۸

فراخوان مناقصه عمومی دو مرحله‌ای

کسک

شماره: ۵۲۲۶۴۵۱۶

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۸

ساعات: ۱۵:۰۰ تا ۱۷:۰۰

روز: شنبه

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۷

روز: یکشنبه

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۸

روابط عمومی شرکت فولاد خوزستان

مزایده عمومی دو مرحله‌ای

شرکت حمل و نقل ریلی رجا

شماره: ۱۴۰۲/۰۱ (۵۰۲۱۰۲۲۳۰۰۰۰۰۰)

شماره مزایده سامانه ستاد (۵۰۲۱۰۲۲۳۰۰۰۰۰۰)

فراخوان بهره‌بردار از یک دستگاه واکن حمل توشه داخلی و نگهداری آن در مسیر ریلی دورود - اندیشک و بالعکس

محل: تهران، خیابان خرمین، پلاک ۱۳۳

ساعات: ۱۴:۰۰ تا ۱۷:۰۰

روز: یکشنبه

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۸

آگهی مناقصه عمومی

شهرداری منطقه ۱۲

شماره: ۱۴۰۲/۰۳/۲۸

موضوع: مناقصه عمومی

ردیف	موضوع پروژه	برآورد اولیه پروژه (ریال)	سپرده شرکت در مناقصه در قالب ضمانت‌نامه بانکی و یا واریز نقدی (ریال)	مدت انجام خدمات (ماه)	شرایط متقاضی	مهلت دریافت و تحویل اسناد
۱	اجرای عملیات بازسازی و احیای سرای محلات در محدوده منطقه ۱۲	۳۱/۳۴۴/۶۴۸/۹۳۳	۹۴۱/۰۰۰/۰۰۰	۱۲	دارا بودن حداقل رتبه ۵ رسته اولیه برای ردیف اول و دوم و رتبه ۵ رسته راه و پاند برای ردیف سوم و چهارم و رتبه ۵ رسته راه و پاند برای رتبه ۵ رتبه برای ردیف پنجم و شش و هفت از سازمان برنامه و بودجه کشور و شرکت‌کنندگان ملزم به ارائه گواهی‌نامه صلاحیت ایمنی از وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌باشند.	تا پایان وقت اداری مورخ ۱۴۰۲/۰۴/۲۷
۲	اجرای عملیات مرمت و بازسازی سرویس‌های بهداشتی سطح منطقه و آدرس‌های توسعه محله‌ای در محدوده منطقه ۱۲	۳۶/۰۸۱/۴۸۵/۴۱۷	۱/۰۸۳/۰۰۰/۰۰۰	۱۲	گواهی‌نامه صلاحیت ایمنی از وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌باشند.	تولید دبیرخانه منطقه ۱۲
۳	اجرای عملیات لکه‌گیری و مرمت آسفالت در سطح ناحیه ۴	۱۵/۱۱۳/۱۸۱/۲۸۳	۴۵۴/۰۰۰/۰۰۰	۱۲	گواهی‌نامه صلاحیت ایمنی از وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌باشند.	تولید دبیرخانه منطقه ۱۲
۴	اجرای عملیات لکه‌گیری و مرمت آسفالت در سطح ناحیه ۶	۱۵/۰۴۷/۳۷۶/۶۴۶	۴۵۲/۰۰۰/۰۰۰	۱۲	گواهی‌نامه صلاحیت ایمنی از وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌باشند.	تولید دبیرخانه منطقه ۱۲
۵	اجرای عملیات نگهداشت و مرمت انهار و جداول و پیاده‌رو سازی در سطح ناحیه ۲ و آدرس‌های توسعه محله‌ای	۲۲/۰۶۰/۶۲۳/۰۸۲	۶۶۲/۰۰۰/۰۰۰	۱۲	گواهی‌نامه صلاحیت ایمنی از وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌باشند.	تولید دبیرخانه منطقه ۱۲
۶	اجرای عملیات بازسازی معابر پارک شهر در محدوده منطقه ۱۲	۳۷/۳۴۳/۹۵۹/۹۷۶	۱/۱۱۱/۰۰۰/۰۰۰	۱۲	گواهی‌نامه صلاحیت ایمنی از وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌باشند.	تولید دبیرخانه منطقه ۱۲
۷	اجرای عملیات احداث و مرمت باغچه‌های طرح پرگولا و پیاده‌رو خیابان امید محله هرندی در محدوده منطقه ۱۲	۳۵/۶۱۷/۳۹۲/۶۸۰	۱/۰۶۹/۰۰۰/۰۰۰	۱۲	گواهی‌نامه صلاحیت ایمنی از وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌باشند.	تولید دبیرخانه منطقه ۱۲

روابط عمومی منطقه ۱۲